

confession, communion, by the hand position. Religious organizations, under current law, have the right to establish and maintain places of worship and buildings and other city facilities specifically designed for worship, prayer and religious duties. Religious organizations conduct religious ceremonies in hospitals, orphanages, boarding for the elderly and disabled people in institutions serving a sentence of imprisonment. It is concluded that religious activities are aimed at meeting the spiritual and practical needs: the production of religious ideas, Theological, theological justification, cultural and educational activities, promotion and dissemination of religious ideas.

Стаття надійшла 25 листопада 2013 р.

УДК 342.5

В. В. Серета

ЩОДО ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЗА ЯКІ ПЕРЕДБАЧЕНО ДИСЦИПЛІНАРНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

У статті здійснюється характеристика змісту та сутності правової кваліфікації адміністративних правопорушень, розглядаються особливості кваліфікації проступків, за які передбачено притягнення до дисциплінарної відповідальності. Зокрема, аналізується кваліфікація адміністративних проступків, вчинених військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також особами рядового і начальницького складів Державної пенітенціарної служби України, органів внутрішніх справ, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. На підставі такого аналізу даються авторські дефініції та класифікації зазначених понять.

Ключові слова: кваліфікація, адміністративна відповідальність, дисциплінарна відповідальність, правопорушення, проступок.

Постановка проблеми. Кваліфікація адміністративних правопорушень посідає важливе місце в провадженні у справах про адміністративні проступки, оскільки замало здійснити перевірку дотримання вимог адміністративного законодавства та виявити правопорушення, важливо правильно встановити, чи є така дія або бездіяльність особи протиправною, тобто визначити, чи охоплюється вчинене складом законодавчо встановленого проступку. Правильна кваліфі-

кація того чи іншого діяння – це запорака дотримання прав особи, уникнення неправомірного притягнення її до адміністративної відповідальності.

Тому важливим питанням є глибоке наукове дослідження проблеми кваліфікації усіх проступків, зокрема тих, які передбачають у подальшому процедуру притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Стан дослідження. Проблеми кваліфікації адміністративних правопорушень у своїх працях розглядають чимало вчених: В. Б. Авер'янов, А. І. Берлач, П. С. Гагай, Г. К. Голубева, Т. О. Гуржій, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, О. І. Остапенко, О. М. Стороженко та інші.

Їхні праці мають важливе наукове та практичне значення; висновки і рекомендації, що містяться в них, слугують подальшому розвитку законодавства в адміністративно-правовій галузі, є загально-теоретичною основою для досліджень у сфері адміністративно-правової науки.

Незважаючи на достатню активність у сфері наукових досліджень щодо питань кваліфікації, зокрема окремих видів правопорушень, питання кваліфікації проступків, за які передбачена дисциплінарна відповідальність, є недостатньо дослідженою у юридичній літературі проблемою та викликає багато запитань під час застосування на практиці.

Метою статті є характеристика та визначення поняття кваліфікації публічно-організаційних проступків, за які передбачено притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Виклад основних положень. Термін «кваліфікація» є полісемічним і застосовується в різних галузях знання для позначення тих чи інших категорій дійсності.

Поняття «кваліфікація» має три значення: ступінь придатності до будь-якого виду праці, ступінь підготовленості; професія, фах; визначення якості будь-чого, оцінка будь-чого. У цьому останньому значенні термін «кваліфікація» використовують в юридичних науках, коли виникає потреба оцінити конкретне діяння людини [1, с. 2].

Кваліфікація – це характеристика предмета, віднесення його до певної групи [2, с. 428]. Подібне розуміння терміна «кваліфікація» дається і в юридичній енциклопедії: «Кваліфікація (пізнюлат. *qualificatio*, від лат. – який, якої якості і ... – роблю) – характеристика

предмета, явища, віднесення його до певної категорії, групи» [3, с. 71]. Однак в ній не міститься визначення дефініції «кваліфікація адміністративного проступку».

Так, під кваліфікацією злочину розуміють визначення конкретної суті, якості певного суспільно небезпечного діяння, його фактичних об'єктивних і суб'єктивних ознак, установлення їх тождності юридично об'єктивним і суб'єктивним ознакам певного складу злочину [4, с. 71].

В цьому понятті акцентується на такій ознаці, як якість, тобто визначати, віднести до певної групи предметів необхідно за її істотними ознаками, властивостями, особливостями, які відрізняють це явище від інших [5, с. 25].

Адміністративно-правова наука має різні позиції та точки зору щодо змісту та сутності питання кваліфікації адміністративних проступків.

Так, Т. О. Гуржій пропонує таке визначення: адміністративно-правова кваліфікація – це оцінка суб'єктом адміністративної юрисдикції вчиненого посягання, яке містить формальні ознаки адміністративного делікту, котра полягає у співвіднесенні такого діяння з відповідною нормою адміністративного права та у юридичному закріпленні відповідного висновку [6, с. 21].

На думку О. І. Остапенка, під кваліфікацією адміністративних проступків потрібно розуміти «встановлення і процесуальне закріплення точної відповідності між ознаками вчинених дій чи бездій і ознаками складу делікту, передбаченого адміністративним законодавством» [7, с. 37].

О. В. Нікуліна, В. О. Панфілов під кваліфікацією адміністративного правопорушення розглядають: «розумову діяльність правозастосувача змістом якої є оцінка діяльності (фактичної підстави адміністративної діяльності), знаходження норми адміністративно-деліктного права, яка передбачає відповідальність за таке діяння (юридичної підстави адміністративної відповідальності), тлумачення цієї норми» [8, с. 5].

О. М. Стороженко зазначає, що уповноважена особа, здійснюючи кваліфікацію адміністративного делікту, відображає у своїй свідомості певну правову норму в усіх її законодавчо сформульованих ознаках, утворює її поняття.

Це поняття (відображені ознаки норми) накладається на відображувані у свідомості ознаки конкретного діяння, що має формальні

ознаки адміністративного делікту. При цьому зіставлення відбувається лише за ознаками норми, і до уваги не береться багато додаткових характеристик діяння, не передбачених нормою права [9, с. 35].

Г. С. Гагай вважає, що кваліфікація адміністративних деліктів – оцінка суб'єктом адміністративно-правової кваліфікації юридичного факту, який містить формальні ознаки адміністративного делікту, яка полягає у співвіднесенні такого діяння з відповідною нормою законодавства про адміністративні правопорушення та у необхідному юридичному реагуванні, встановленому зазначеним законодавством [10, с. 100].

Треба зазначити, що розгляд явища адміністративно-правової кваліфікації у сучасному адміністративному праві не може здійснюватися без його матеріально-правового аспекту, який полягає у такому: кваліфікація адміністративного проступку є частиною діяльності суб'єктів адміністративної юрисдикції; вона включає вибір, установлення норми, яка підлягає застосуванню у конкретному випадку; обов'язковою є констатація того, що у скоєному є ознаки саме вміної норми, і посягання не може бути оцінене як інший проступок чи злочин (розмежування проступків і відмежування від злочинів); наявне офіційне закріплення в процесуальних документах висновку про кваліфікацію адміністративного проступку за конкретною нормою (нормами) адміністративного права.

Перелічені ознаки адміністративно-правової кваліфікації прямо вказують на її офіційний характер, у той час як дофінієндум (частина поняття, що містить у собі ім'я (назву) поняття) відповідного визначення такої вказівки не містить [11, с. 219].

Оцінка при кваліфікації полягає:

1) у з'ясуванні об'єктивних обставин справи та знаходженні (виборі) норми, яка відповідає чи не відповідає протиправному діянню;

2) у подальшому з'ясуванні (ототожненні) ознак протиправного діяння з юридичною абстракцією, яка міститься у нормах права (накладення певного шаблону на встановлений юридичний факт) [12].

Можна стверджувати, що оцінка при кваліфікації (легальній) адміністративного правопорушення – це не тільки розумова діяльність щодо вибору належної норми, з'ясування особливого зв'язку-

тотожності між юридично значущими явищами, а й ухвалення конкретного рішення у справі на основі отриманих знань, умінь і навичок суб'єктом правозастосовної діяльності в межах його компетенції. Екстраполюючи в площину кваліфікації адміністративного правопорушення тезу М. К. Треушнікова про те, що оцінка доказів має внутрішню (логічну) й зовнішню (правову) сторони [13, с. 71], аналогічно можна було б стверджувати і про досліджуване правове явище.

Отже, кваліфікацію адміністративного проступку можна представити у поєднанні двох видів діяльності: методичної (систематично-логічної) та процесуальної.

Кваліфікація адміністративного проступку – це поєднання абстрактної конструкції суспільно небезпечного протиправного діяння, визначеного правою нормою та юридичного факту об'єктивної дійсності, що виявляється у вчиненні протиправного діяння.

Найбільш обґрунтованими, на нашу думку, є такі положення, які доцільно зазначити в понятті «кваліфікація адміністративного проступку»: оцінка діяння; встановлення «тотожності»; характеристика діяння; правова норма, в якій зазначене діяння кваліфікується як проступок.

Вважаємо за необхідне запропонувати власну дефініцію кваліфікації адміністративного проступку.

Отож, кваліфікація адміністративного проступку – це вид правової кваліфікації, який виражається у встановленні та оцінці тотожності діяння (дії або бездіяльності) ознакам проступку, передбаченого законодавством про адміністративні проступки.

Залежно від суб'єкта, який здійснює кваліфікацію, її поділяють на: офіційну (легальну) та неофіційну (доктринальну). Для офіційної кваліфікації адміністративного правопорушення характерним є те, що вона здійснюється:

- в межах провадження у справі про адміністративне правопорушення;
- спеціально уповноваженими на те особами;
- закріплюється в адміністративно-процесуальному документі – постанові у справі про адміністративне правопорушення.

Будь-яка інша кваліфікація правопорушення, яка не містить сукупності названих трьох характерних ознак, є неофіційною [14, с. 12–13]. За певних обставин висновки доктринальної кваліфікації можуть слугувати чітким науковим «орієнтиром» для офіційної юридичної

оцінки деліктів, а, отже, мати важливе юридичне значення; як об'єктивні умови адміністративно-правової кваліфікації потрібно розглядати фактичне діяння, яке має зовнішні ознаки адміністративного делікту, а також наявність кореспондуючих адміністративно-деліктних норм [15, с. 8].

Офіційна (легальна) кваліфікація адміністративного правопорушення – це така юридична кваліфікація, яка здійснюється в межах провадження у справах про адміністративні проступки посадовими особами, уповноваженими розглядати правопорушення цього виду. Неофіційну (доктринальну) кваліфікацію можуть здійснювати окремі громадяни, фахівці у галузі права тощо. Відповідно до частини 2 статті 19 Конституції України органи державної влади, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Натомість, офіційна (легальна) кваліфікація адміністративного проступку – це встановлення та оцінка тотожності діяння (дії або бездіяльності) ознакам проступку, передбаченого законодавством про адміністративні правопорушення відповідними суб'єктами правозастосування в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Кожне із родових понять кваліфікації адміністративного правопорушення характеризується і загальними ознаками, і спеціальними, які виражають специфіку цього виду кваліфікації. Такі специфічні особливості утворюються за допомогою уточнення, конкретизації, звуження ознак загального поняття кваліфікації адміністративного правопорушення.

З метою попередження та усунення помилок під час кваліфікації адміністративних правопорушень КУпАП, згідно з вимогами чинного законодавства, передбачає розгляд судами (суддями) та окресленим цим Кодексом колом суб'єктів владних повноважень матеріалів про адміністративні правопорушення, що надсилаються органами, уповноваженими оформлювати справи щодо порушень вимог адміністративного законодавства.

Результатом такого розгляду є обов'язкові для виконання вказівки судів і суб'єктів владних повноважень про усунення виявлених порушень законності.

Розглядаючи надіслані справи стосовно осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, суди та суб'єкти владних повноважень

оцінюють повноту та достовірність зібраних доказів, перевіряють законність дій правозастосовних органів і ухвалюють рішення про правомірність притягнення громадянина до відповідальності.

На практиці, якщо суд чи суб'єкт владних повноважень виявляє у матеріалах справи відсутність ознак правопорушення, порушення закону або інші недоліки, які не дають змоги ухвалити правильне рішення, він повертає матеріали та повідомляє правозастосовувача про допущені ним порушення законності. Проте за КУпАП суддя чи суб'єкт владних повноважень не має повноважень повернути матеріали, ці дії прямо не передбачені законодавством.

Отже, сьогодні існує нагальна необхідність унесення до КУпАП відповідних норм для регулювання зазначеної ситуації, що сприятиме вирішенню проблематики, яку розглядаємо [16, с. 77].

Особливостями кваліфікації проступків, за які передбачено притягнення до дисциплінарної відповідальності, є:

1) об'єкт, з приводу якого здійснюється кваліфікація; суб'єкт кваліфікації (компетентний орган публічної влади та їх посадові особи);

2) відповідні норми законодавства про адміністративні правопорушення, щодо яких відбувається кваліфікація.

Зазначимо, що до дисциплінарної відповідальності притягаються за такі адміністративні проступки:

– адміністративні проступки, що вчиняються військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також особами рядового і начальницького складів Державної пенітенціарної служби України, органів внутрішніх справ, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, за які передбачено притягнення до дисциплінарної відповідальності;

– проступки, які посягають на публічно-правові відносини, і за котрі законодавцем передбачена дисциплінарна відповідальність (публічно-організаційні проступки).

Висновки. Отже, кваліфікація адміністративних проступків, учинених військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також особами рядового і начальницького складів Державної пенітенціарної служби України, органів внутрішніх справ, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, за які

передбачено притягнення до дисциплінарної відповідальності, – це самостійний вид кваліфікації адміністративних правопорушень, під яким розуміють установлення та оцінку компетентними суб'єктами правозастосування відповідності діяння (дії або бездіяльності) ознакам проступку, передбаченого законодавством про адміністративні правопорушення, та передача матеріалів командирам (начальникам) військових частин і прирівняних до них для виконання подальших процесуальних дій, які здійснюються в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України.

Конструктивною ознакою складу в низці випадків є і підлягає встановленню мета проступку (участь у настільних та інших іграх з метою здобуття матеріальної чи іншої вигоди).

Кваліфікація публічно-організаційних проступків, за які передбачено притягнення до дисциплінарної відповідальності, – це самостійний вид кваліфікації правопорушень, під яким розуміють установлення та оцінку суб'єктами юрисдикції спеціальних закладів та установ правозастосування відповідності діяння (дії або бездіяльності) ознакам публічно-організаційного проступку, передбаченого законодавством, що встановлює режими перебування в спеціалізованих державних установах і закладах, які здійснюються в межах повноважень та у спосіб, які передбачені Конституцією та законами України.

1. Ємельянов В. П. Кваліфікація злочинів проти власності: навч. посібник / В. П. Ємельянов. – Х., 1996. – 280 с.

2. Тлумачний словник української мови: понад 12 500 статей (близько 40 000 слів) / за ред. д-ра філол. наук, проф. В. С. Калачника. – Х.: Прапор, 2002. – 992 с.

3. Юридична енциклопедія: В 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – 3 т., К-М. – К.: Укр. енцикл., 2001. – 790 с.

4. Юзикова Н. С. Система судебных и правоохранительных органов Украины. – Изд. 2-е, перероб. и доп. / Н. С. Юзикова. – Днепропетровск, 2000. – 280 с.

5. Андрущенко А. А. Кваліфікація адміністративних правопорушень у сфері використання та охорони земель: автореф. дис. на здоття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / А. А. Андрущенко; Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України. – К., 2012. – 240 с.

6. Гуржій Т. О. Адміністративно-правова кваліфікація порушень водіями механічних транспортних засобів правил керування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Тарас Олександрович Гуржій. – К., 2004. – 242 с.

7. Остапенко О. І. Адміністративна деліктологія: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. І. Остапенко. – К., 1997. – 42 с.

8. Никулина О. В. Квалификация правонарушения в сфере потребительского рынка: науч.-практ. пособие / О. В. Никулина, В. О. Панфилов. – Белгород: Белгород. юрид. ин-т МВД России, 2010. – 52 с.

9. Стороженко О. М. Адміністративно-правова кваліфікація зловживань монопольним (домінуючим) становищем на ринку: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ольга Михайлівна Стороженко. – К., 2008. – 184 с.

10. Гагай П. С. Адміністративно-правова кваліфікація та її зв'язок з адміністративним процесом / П. С. Гагай // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 99–104. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09gpczap.pdf>.

11. Гуржій Т. О. Логіко-методологічні засади визначення поняття адміністративно-правової кваліфікації / Т. О. Гуржій // Вісник Академії державного управління при Президентові України. – 2002. – № 4. – С. 218–223.

12. Андрущенко А. А. Поняття кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері використання та охорони земель / А. А. Андрущенко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vnnav_pravo/2011_165_2/11aaa.pdf.

13. Треушников М. К. Доказательства и доказывание в советском гражданском процессе / М. К. Треушников. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 160 с.

14. Федоров А. В. Административные правонарушения в области предпринимательской деятельности: вопросы теории и практики: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.14 «Административное право; финансовое право; информационное право» / Александр Витальевич Федоров. – Ростов- на-Дону, 2005. – 28 с.

15. Берлач А. І. Теоретичні проблеми кваліфікації адміністративного делікту / А. І. Берлач, О. Стороженко // Право України. – 2007. – № 10. – С. 5–8.

16. Пазиніч С. М. Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень, пов'язаних з невиконанням законних вимог суб'єктів владних повноважень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / С. М. Пазиніч. – К.: Національна академія внутрішніх справ, 2008. – 257 с.

Середя В. В. К вопросу о квалификации правонарушений, за которые предусмотрена дисциплинарная ответственность.

В статье осуществляется характеристика содержания и сущности правовой квалификации административных правонарушений, рассматрива-

ются особенности квалификации проступков, за которые предусмотрено привлечение к дисциплинарной ответственности. В частности, анализируются квалификация административных проступков, которые совершили военнослужащие, военнообязанные и резервисты во время прохождения сборов, а также лица рядового и командного составов Государственной пенитенциарной службы Украины, органов внутренних дел, службы гражданской защиты и Государственной службы специальной связи и защиты информации Украины. На основании такого анализа, даются авторские дефиниции и классификации указанных понятий.

Ключевые слова: квалификация, административная ответственность, дисциплинарная ответственность, правонарушение, проступок.

Sereda V. V. On the Issue of the Qualification of Offences for Which Disciplinary Liability is Prescribed.

Characteristic of the content and essence of legal qualification of the administrative offences are embodied in the article as well as peculiarities of the qualifications of offences for which disciplinary liability is prescribed.

The author suggests own definitions and classification of the research concepts. Herewith taken into consideration the following: the qualification of administrative offences is a part of subjects' of administrative jurisdiction actions; it embodies choice, enacted of norms, which are subject to be applied in concrete case; the statement, that in the committed action are features of applied norms and that encroachment can't be estimated as another offence or crime (differentiation of offences and crimes) is obligatory; official consolidation in procedural documents of the conclusions about qualification of administrative offence according the concrete norm (norms) of administrative law is available.

Qualification of administrative offences, committed by servicemen, military men and reservists during holding the military training and also by officials of private and commanding complement of the State Penitentiary Service of Ukraine, bodies of internal affairs, bodies of the State service for special communication and information protection of Ukraine, for which the disciplinary liability is prescribed, it's the independent type of qualification of administrative offences, understandable as establishment and estimation by competent subjects of law enforcement bodies in accordance with actions (deed or action) features of offences, provided by the legislation of administrative offences and hanging over the materials to commanders (chiefs) of military units and compared to them holding of further procedural actions, which are accomplished within the powers and in the way provided by the Constitution and laws of Ukraine has been proved.

Key words: qualification, administrative liability, disciplinary liability, offence, misdeed.

Стаття надійшла 8 січня 2014 р.